

جایگاه زنان و نقش آن ها در انتظار فرج

فاطمه مطرودی^۱

چکیده

در دوران غیبت و پنهان زیستی امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه) رسالت و مسئولیت خطیری بر عهده ی باورمندان مهدویت است و در این میان نقش زنان که جمعیت انبوهی از مردم را تشکیل می دهد خطیر و مهم است. قرآن کریم زن را از آیات و نشانه های خداوندی می داند و ملاک و فضیلت برتری را تقوا دانسته. زنان به عنوان نیمی از پیکره ی جامعه و مهم ترین عامل انتقال ارزش ها در خانواده از نقش و جایگاه خاصی در عرصه های اجتماعی و خانوادگی برخوردارند و به فرموده ی امام خمینی (رحمه الله علیه) زن مربی جامعه است اهمیت این موضوع کاملاً مشهود است که زنان نقش مهمی را در خانواده و جامعه ایفا می کنند برای شرکت در آن دگرگونی و انقلاب بزرگ جهانی، زنان بایستی از هم اکنون با تکیه بر معیارهای دقیق اسلامی و اخلاقی شخصیت خود را بسازند و در بعد علم و عمل تکامل یابند انگیزه ی انتخاب این موضوع فرمایش پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) است که می فرمایند: «افضل ترین عبادات انتظار فرج است» و با توجه به شرایط کنونی اجتماع نیاز است که مسئله ی انتظار به صورت تخصصی بررسی شود و مفهوم درست آن به نسل جوان آینده منتقل گردد در این مقاله نقش زنان به صورت خاص آمده است که با روش کتابخانه ای بررسی شده است. با توجه به یافته هایی که در این تحقیق پیدا کردیم که با تحلیل و توصیف مفهوم انتظار و تشریح وظایف زن منتظر به هدف اصلی که همان نقش زنان در انتظار فرج رسیده و مشخص گردد که زنان با استفاده از چه راهکارهایی می توانند زمینه را برای ظهور امام فراهم کنند.

کلیدواژه: امام، انتظار، فرج

^۱ - سطح دو، حوزه علمیه ریحانه النبی (صلی الله علیه و آله و سلم) hsynmtrwdy330@gmail.com

مقدمه

در دوران غیبت امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه) همه ی آحاد مردم اعم از زن و مرد مسئولیت بزرگی بر عهده دارند. منتظران واقعی برای ایجاد زمینه ظهور دو مسئولیت مهم بر عهده دارند نخستین مسئولیت خودسازی است و مسئولیت دوم دگر اندیشی است. منتظران با تبلیغ و اشاعه ی فرهنگ انتظار عشق و علاقه به امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه) را در میان مردم ایجاد کنند از آن جا که زنان نیمی از جامعه را تشکیل می دهند و از منتظران حکومت مهدی هستند می توان گفت زنان به عنوان زمینه سازان ظهور علاوه بر رسالت فردی در جامعه رسالتی دیگر نیز به عهده دارند و باید در جهت دگرسازی تلاش کنند آن ها با تبلیغ و ترویج ارزش های اسلامی و با هدف اصلاح جامعه در صدد مهیا کردن جامعه مهدی پسند می باشند.

ضرورت و اهمیت تحقیق با توجه به اینکه زنان بخش عمده یک جامعه را تشکیل داده و نقش های خاصی در عرصه خانواده و جامعه ایفا می کنند ضروری است که زنان عصر غیبت هرچه بیشتر با معارف ناب مهدوی و رسالت و وظایف خود آشنا شوند تا بتوانند جامعه را به سوی وضعیت مطلوب سوق دهند و نسلی را تربیت کنند که زمینه ساز ظهور مهدی موعود گردند.

هدف تحقیق آن است که زن امروز بتواند زمینه را برای ظهور حجت فراهم کند به تبع جوان و کودکی که توسط این زن تربیت می شود. در آینده خواهد توانست این فرهنگ را آشکار کند زیرا که معارف مهدوی ابتدا از مادر به فرزند انتقال می یابد.

پژوهش هایی که در این باره انجام شده شامل تحقیقات فراوانی از جمله کتاب در مسیر سبز انتظار فرج از سید حسن فیروزآبادی و کتاب انتظار فرج مجله کلام اسلامی از محمد صابر جعفری در مورد انتظار فرج و ایجاد زمینه ها برای تعجیل در امر ظهور و اما با توجه به مقدمه بالا این سوالات مطرح می شود.

جایگاه زنان در اسلام چیست؟ انتظار فرج و وظایف منتظران کدام است؟ نقش زن در انتظار فرج چیست؟

۱- مفهوم شناسی

۱-۱- مفهوم امام

امام واژه ای عربی و به معنای پیشوا، سرپرست و مقتدا است^۱ و برخی دیگر فرمودند که امام کسی که به او اقتدا می‌شود، چه شی مورد اقتدا انسان باشد که به گفتار و کردارش اقتدا شود یا کتابی باشد یا شیء دیگری چه این اقتدا حق و صواب باشد و چه باطل و ناصواب^۲.

در اصطلاح گروهی از متکلمان امامیه، امامت را به «ریاست دینی و دنیایی» تعریف کرده‌اند، مثلاً شیخ مفید در تعریف و توصیف امام می‌نویسد «امام کسی است که در امور دینی و دنیایی مردم به جانشینی از پیامبر (صلی الله علیه و آله وسلم) ریاستی فراگیر دارد»^۳.

۱-۲- مفهوم انتظار

انتظار در لغت به معنای چشم داشتن، چشم به راه بودن، نگرانی و انتظار کشیدن به معنای نگران بودن و چشم به راه داشتن است^۴ در واقع انتظار طلب آن چیزی است که بدان نظر شده و طلب چیزی که ممکن است واقع شود^۵.

در اصطلاح مفهوم ارزش فرهنگی است که از آن رفتار فرهنگی معینی سرچشمه می‌گیرد و آن مفهوم در ساختار ذهنی اسلوب اندیشه شیوه زندگی و چگونگی به آینده دخالت موثر و فعالی دارد و در ترسیم خط سیاسی حال و آینده تاثیرگذار است^۶ برخی همچون اصفهانی انتظار را این گونه تعریف کرده است

^۱- ابن منظور، لسان العرب، ج ۱، صص ۲۱۳ و ۲۱۴.

^۲- اصفهانی، مفردات الفاظ القرآن فی غریب القرآن، ص ۲۰.

^۳- ابن نعمان، مصنفات الشیخ مفید، ج ۱۰، ص ۳۹.

^۴- دهخدا، ذیل واژگان انتظار و انتظارداشتن، ص ۳۴۵۴.

^۵- عسکری، الفروق فی اللغة، ص ۶۶.

^۶- اصفی، انتظارپویا، ص ۲۱.

«انتظار حالتی است نفسانی که آمادگی برای آنچه انتظارش را می‌کشیم از آن برمی‌آید و ضرر آن یاس و ناامیدی است پس هر قدر که انتظار شدیدتر باشد آمادگی و مهیا شدن قوی‌تر خواهد بود»^۱.

۳-۱- مفهوم فرج

فرج به معنای گشایش و رهایی دانسته شده است^۲ و در اصطلاح مراد از فرج گشایش در باب مهدویت را گشایش برای مردم جهان دانسته‌اند که با ظهور حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه) و برپایی حکومت عدل در سراسر جهان به وقوع می‌پیوندد^۳.

۲- جایگاه زنان در اسلام

یکی از مباحث مرتبط در حوزه ی زنان بررسی جایگاه زن در اسلام است زن در اسلام از جایگاه ارزشمندی برخوردار است در آیات قرآن تفاوتی در ویژگی‌های ذاتی انسان در رسیدن به مراتب کمال و انسانیت بین زن و مرد مشاهده نمی‌شود و ملاک برتری انسان‌ها بر یکدیگر تقوا و عمل صالح آن‌هاست در این مقاله سعی بر این است که جایگاه ارزشمند زن در آیات قرآن و روایات بررسی کنیم.

۲-۱- جایگاه زنان در قرآن

زن شاهکار دستگاه آفرینش است. استعدادها و توانایی‌ها و تناسب اندام و ساختمان وجودی او برای تولید نسل و پرورش نوزاد، آن چنان شگفت‌انگیز است که بزرگترین عقول بشری را متحیر می‌سازد زن در آفرینش یکی از مظاهر و جلوه‌های جمال و زیبایی حق است در فرهنگ قرآنی زن همانند مرد مورد خطاب وحی قرار می‌گیرد و آن چه برای مردان ارزش و امتیاز است برای زن نیز ارزش و وسیله ی تعالی و تکامل عنوان می‌شود. جز در مواردی استثنایی که به واسطه ی تفاوت‌های خاص و ویژگی‌هایی دو جنس به تناسب هر کدام وظیفه و ارزشی خاص قائل شده است به عنوان مثال برای زن تربیت فرزند و

^۱- اصفهانی، مکیال المکارم فی فوائد الدعاء للقائم، ص ۱۹۵.

^۲- ابن منظور، لسان العرب، ج ۲، ص ۳۴۱.

^۳- سلیمیان، فرهنگ نامه مهدویت، ص ۷۴.

همسر داری و برای مرد جهاد در راه خدا ارزش است^۱ با تأمل در آیات قرآن در می یابیم که قرآن شخصیت زن را هم چون شخصیت مرد مستقل دانسته و هیچ تفاوتی در وجود حیات برای این دو جنس قائل نیست و ملاک برتری را تنها تقوا معرفی می نماید. در فرهنگ قرآنی انسان شایستگی دارد به مقام و قرب نائل گردد تا جایی که وجودش به سمت وجود الهی برود در قرآن کریم در آیات متعددی به موضوع قرب الهی پرداخته می شود و قرب خدا به جنسیت ارتباطی ندارد بلکه به ایمان و عمل صالح مرد و زن بستگی دارد^۲.

قرآن در این باره می فرماید: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ»^۳ «ای مردم ما شما را از مرد و زن آفریدیم و شما را ملت ملت قبیله قبیله گردانیدیم تا با یکدیگر شناسایی متقابل حاصل کنید در حقیقت ارجمندترین شما نزد خداوند پرهیزگارترین شماست بی تردید خداوند دانای آگاه است» در این آیه عبارت «إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ» یعنی بلند مرتبه ترین شما در پیشگاه خدا و آن که ثوابش بیشتر از همه است کسی است که بیشتر از گناهان بپرهیزد و بیشتر از خدا اطاعت کند^۴.

در این آیه تصریح به این حقیقت است که زن و مرد به نوعی وجود استقلال دارند و هیچ مزیت و برتری بر دیگری ندارند. مرد و زن اگر از تقوا و ایمان و فضیلت بیشتری برخوردار باشند این باعث برتری به دیگری است^۵.

۲-۲- جایگاه زنان در روایات

بعد از نصوص و ظواهر قرآنی، اخبار و روایات ائمه (علیهم السلام) دومین منبع معتبر برای بررسی احکام و روش زندگی محسوب می شود در جوامع حدیثی شیعه و سنی تعداد زیادی اخبار فقهی درباره

^۱- دوست محمدی، شخصیت زن از دیدگاه قرآن، صص ۱۲۴ و ۱۲۳.

^۲- همان، ص ۱۲۵.

^۳- حجرات (۴۹)، آیه ۱۳.

^۴- طبرسی، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ص ۲۰۹.

^۵- دوست محمدی، همان، ص ۱۳۰.

از دیگر تبلیغات صحیح درباره ی فرهنگ انتظار می توان به برگزاری مجالس دسته جمعی یا اردوهای زیارتی فرهنگی نام برد زیرا در چنین مجالس و اردوهایی که به نام ائمه ی معصومین برپا می شود پذیرش دینی مردم بیشتر است و با ارتباط مستقیم با اماکن مذهبی، امکان ارتباط معنوی بیشتر می شود و در این اردوها سعی بر این باشد. ارزش های اسلامی تبلیغ گردد و زمینه برای ایجاد فرهنگ انتظار فراهم گردد.

نتیجه گیری

جایگاه زنان و نقش آن ها در انتظار فرج یکی از مهمترین مسائلی که برای تعجیل در فرج حجت و تربیت نسل مهدوی ذکر شده است با نگرش صورت گرفته چنین حاصل می شود که حضور زن در جامعه امری لازم است و زن برای رشد اجتماعی خود و تربیت صحیح فرزندان و فراهم کردن زمینه برای ظهور امام نیاز دارد که از وقایع اجتماعی مطلع باشد فعالیت هایی که زن در این موضوع در زمینه های اجتماع و فرهنگ در جامعه می تواند انجام دهد عبارتند از بالا بردن نگرش ها و باورها نسبت به توانمندی زنان، دفاع از ارزش های اسلامی، مبارزه با تهاجم فرهنگی و

پس نتیجه می گیریم که زنان نیز هم چون مردان در صف منتظران حضرت حجت قرار دارند و با در نظر گرفتن این که مهمترین نقش زن، نقش همسری و مادری است و بیشترین بار تربیت بر دوش زنان است، روش می شود که اگر بر فرض هیچ زنی هم در نهضت و قیام حضرت حجت حضور نداشته باشد. تمام مردان آن صحنه با تلاش و تربیت زنان لیاقت حضور پیدا کرده اند بنابراین این را می توان حضور جدی برای زنان لحاظ کرد.

منابع و مآخذ

✽قرآن

الف) کتب فارسی

- ۱- آکوچکیان، احمد، اصول دین شناختی مشارکت زنان در فرایند توسعه سیاسی، بی جا، بی جا، ۱۳۸۹.
- ۲- اصفی، محمد مهدی، انتظار پویا، ترجمه: متقی، تقی، تهران: بنیاد فرهنگی مهدی موعود، چاپ دوم، ۱۳۸۴.
- ۳- برجی نژاد، زینب، نقش مادر در تربیت فرزند، بی جا، بی جا، ۱۳۸۹.
- ۴- پورکریمی، اسلام، حضور بانوان در مساجد، بی جا، بی جا، ۱۳۸۸.
- ۵- دوست محمدی، هادی، شخصیت زن از دیدگاه قرآن، تهران: انتشارات سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۲.
- ۶- دهخدا، علی اکبر، لغت نامه، دوره جدید انتشارات دانشگاه تهران، چاپ اول، ۱۳۷۳.
- ۷- رشاد، علی اکبر، دانشنامه فاطمی، تهران: انتشارات و پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۹۲.
- ۸- رضوانی، علی اصغر، وظایف ما در عصر غیبت، انتشارات مدرسه فرهنگی تهران، چاپ سوم، ۱۳۸۶.
- ۹- سلیمانیان، خدامراد، پرسمان مهدویت، تهران: انتشارات الجنه، چاپ دوم، ۱۳۸۵.
- ۱۰- —، فرهنگ نامه مهدویت، تهران: انتشارات بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود، بی جا، ۱۳۸۸.

۱۱- شفیعی سروستانی، ابراهیم، انتظار باید و نبایدها، تهران: انتشارات موعود عصر، چاپ هفتم، ۱۳۸۷.

۱۲- معین الاسلام، مریم، زن منتظر و منتظر پروری، تهران: انتشارات انتظار موعود، بی چا، ۱۳۸۸.

۱۳- موسسه فرهنگی انتظار نور، گفتمان مهدویت و سخنرانی، قم: انتشارات بوستان کتاب، چاپ چهارم، ۱۳۸۷.

۱۴- موسوی، محمدرضا، تهاجم فرهنگی و راه‌های مقابله با آن، زنجان: فصلنامه دانش انتظامی زنجان، چاپ اول، ۱۳۹۱.

۱۵- هاشمی، ریحانه، نقش زن در زمینه سازی ظهور، مجله انتظار موعود، بی جا، بی چا، ۱۳۸۶.

ب) کتب عربی

۱۶- ابن شهر آشوب، محمد، مناقب آل ابی طالب، قم: انتشارات المطبعة، بی چا، بی تا.

۱۷- ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، بیروت: انتشارات دارالفکر الطباعة و النشر و التوزيع دارصادر، بی چا، بی تا.

۱۸- ابن نعمان، محمد، شیخ مفید، النکت الاعتقادیة، مندرج در سلسله: منضات الشیخ مفید، بی چا، بی تا.

۱۹- اربلی، ابی الفتح، کشف الغمه فی معرفه الائمه، بیروت: دارالکتب الاسلامی، بی چا، بی تا.

۲۰- اصفهانی، راغب، مفردات الفاظ قرآن، انتشارات بیروت، ۱۴۱۳ق.

۲۱- اصفهانی، محمدتقی، مکیال المکارم فی فوائد دعا القائم، مترجم: مهدی حائری قزوینی، قم: مسجد مقدس جمکران، بی چا، ۱۳۸۷.

۲۲- بدران، عبدالقادر، تهذیب تاریخ دمشق، بیروت: دار احیاء التراث العربی، بی چا، ۱۴۰۷هـ.ق.

- ۲۳- پاینده، ابوالقاسم، **نهج الفصاحه**، ترجمه: غلام حسین مجیدی، قم: انتشارات انصاریان، بی چا، ۱۳۸۳.
- ۲۴- حرعاملی، محمد بن حسین، **وسایل الشیعه**، به تحقیق عبدالکریم ربانی شیرازی، بیروت: انتشارات احیا التراث العربی، بی چا، ۱۴۱۲ق.
- ۲۵- سلیمان، کامل، **یوم الخلاص**، ترجمه: علی اکبر مهدی پور، تهران: نشر آفاق، بی چا، ۱۳۸۶.
- ۲۶- صدوق، محمد بن علی، **کمال الدین و تمام النعمه**، ترجمه: منصور پهلوان، دارالحديث، بی چا، ۱۳۸۲.
- ۲۷- طبرسی، فضل بن حسن، **مجمع البیان فی تفسیر القرآن**، ترجمه: علی صحت، تهران: انتشارات ناصر خسرو، بی چا، ۱۴۲۱ق.
- ۲۸- طبری، حب الدین احمد بن عبدالله، **ذخائر العقبی فی مناقب ذوی القری**، بیروت: دارالمعرفه، بی چا، ۱۹۷۴م.
- ۲۹- طوسی، محمد، **الامالی**، قم: دارالثقافه، بی چا، ۱۴۱۴هـ.ق.
- ۳۰- عسکری، حسن بن عبدالله، **الفروق فی اللغه**، بیروت: ناشر دارالافاق الجدیده، بی چا، ۱۴۰۰ق.
- ۳۱- کلینی، محمد بن یعقوب، **اصول کافی**، تهران: انتشارات دارالکتب الاسلامیه، بی چا، ۱۴۰۷ق.
- ۳۲- مجلسی، محمد باقر، **بحارالانوار**، بیروت: انتشارات دارالحیاء التراث العربی، بی چا، ۱۴۰۳ق.
- ۳۳- نعمانی، محمد بن ابراهیم، **ترجمه غیبت نعمانی**، تهران: انتشارات صدوق، بی چا، ۱۳۶۳.
- ۳۴- نور طبرسی، حسین بن محمد تقی، **مستدرک الوسائل**، موسسه آل البيت لاحیاء التراث، بی چا، ۱۴۱۱ق، ۱۹۹۱م.